

### Lectio XLII(42):

Nonnulli sunt in hoc ordine, qui aut ea, quae imminent, non videant, aut ea, quae vident, dissimulent: qui spem Catilinae mollibus sententiis aluerunt coniurationemque nascentem non credendo confirmaverunt; quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent. Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit, neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur.

### ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Υπάρχουν μερικοί σ' αυτή τη Σύγκλητο (στην τάξη αυτή των Συγκλητικών) που είτε δε βλέπουν την απειλή που πλησιάζει (αυτά που τους απειλούν) είτε κλείνουν τα μάτια τους σ' αυτά που βλέπουν (προσποιούνται πως δε βλέπουν αυτά που βλέπουν): αυτοί εξέθρεψαν την ελπίδα του Κατιλίνα με τις επιεικείς τους αποφάσεις και ενίσχυσαν τη συνωμοσία που ήταν στα σπάργανά της (που γεννιόταν) με το να μην πιστεύουν στην ύπαρξή της· ενεργώντας κάτω από την επιρροή αυτών πολλοί (άλλοι), όχι μόνο αχρείοι αλλά και άπειροι, αν τον είχα τιμωρήσει, θα έλεγαν πως (αυτό έγινε) ενήργησα σκληρά και τυραννικά. Τώρα όμως καταλαβαίνω πως, αν αυτός φτάσει στο στρατόπεδο του Μανλίου, όπου κατευθύνεται, δε θα υπάρξει κανείς τόσο ανόητος, που να μη βλέπει πως έγινε συνωμοσία, και κανείς τόσο αχρείος, που να μην το ομολογήσει.

### ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

**α) qui aut ea- non videant:** είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική πρόταση και συγκεκριμένα συμπερασματική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του συμπεράσματος στο περιεχόμενο της κύριας (sunt) (το συμπέρασμα θεωρείται σαν κάτι το υποκειμενικό). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, (qui=ut ei), εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (sunt - ΕΝΣ) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον (ιδιομορφη ακολουθία χρόνων, συγχρονισμός κύριας με δευτερεύουσα).

**β) quae imminent:** είναι δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στη λέξη ea της προηγούμενης πρότασης, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και δηλώνει το πραγματικό στο παρόν

**γ) aut ea - dissimulent:** είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική πρόταση και συγκεκριμένα συμπερασματική (το αποτέλεσμα θεωρείται σαν κάτι το υποκειμενικό). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, που όμως εννοείται (η πρόταση συνδέεται με την (α) παρατακτικά με το aut - aut), εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (sunt - ΕΝΣ) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον (ιδιομορφη ακολουθία χρόνων, συγχρονισμός κύριας με δευτερεύουσα)..

**δ) quae vident:** είναι δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στη λέξη ea της προηγούμενης πρότασης, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και δηλώνει το πραγματικό στο παρόν.

**ε) Υποθετικός λόγος:** υπόθεση - si in hunc animadvertissem, απόδοση - crudeliter ... dicerent. Έχουμε δηλαδή, υπόθεση: si + υποτακτική υπερσυντελικού → απόδοση: υποτακτική παρατατικού. **(Β' ΕΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ, ΤΟ ΜΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ η υπόθεση αναφέρεται στο παρελθόν και η απόδοση στο παρόν).**

**στ) Υποθετικός λόγος:** υπόθεση - si iste ... pervenerit, απόδοση - fore. Πρόκειται για εξαρτημένο υποθετικό λόγο ). **ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΚΑΤΩ**

**ζ) quo intendit:** είναι δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο castra, εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα quo, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα και δηλώνει το πραγματικό στο παρόν.

**η) qui non ... factam:** είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική πρόταση και συγκεκριμένα συμπερασματική, με όρο αναφοράς το neminem. Χρησιμοποιείται ως επιρρηματικός προσδιορισμός του

συμπεράσματος στο περιεχόμενο της κύριας (*intellego*) εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui* (=ut is), εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*fore* → απρφτ. ΕΝΣ και αυτό από το ρήμα *intellego* - ΕΝΣ) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων-συγχρονισμός κύριας-δευτερεύουσας). Το συμπέρασμα θεωρείται ως κάτι το υποκειμενικό.

**Θ) *qui non fateatur*:** είναι δευτερεύουσα επιρρηματική αναφορική πρόταση και συγκεκριμένα συμπερασματική (συνδέεται παρατακτικά με την πρόταση η) . Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui*, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*fore* → απρφτ ΕΝΣ και αυτό από το ρήμα *intellego* - ΕΝΣ) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν - μέλλον. Το αποτέλεσμα θεωρείται σαν κάτι το υποκειμενικό.

### ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

*Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, neminem tam stultum fore, neminem tam improbum* (ενν. *fore*). **(ΣΥΝΘΕΤΟΣ ως προς ΤΗΝ ΑΠΟΔΟΣΗ)**

**εξαρτημένος:** υπόθ. → *si* + υποτακτική ΠΡΚ (*pervenerit*)  
απόδ. → απαρέμφατο ΜΕΛΛ (*fore..... fore*)

*si iste in Manliana castra pervenerit, neminem tam stultum erit, neminem tam improbum* (ενν. *erit*).

**ανεξάρτητος:** υπόθ. → *si* + οριστική Σ.Μ. ή μελ (*pervenerit/ perveniet*)(οριστική ΣΜ ή απλού Μέλλοντα

απόδ. → οριστική ΜΕΛΛ. (*erit .... erit*)

**Α' Είδος - Ανοιχτή υπόθεση στο μέλλον - Το πραγματικό του προσδοκωμένου**

### ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

*Multi-ae-a/plures-es-(i)a/plurimi-ae-a*

Προσοχή! Το επίθετο στον ενικό αριθμό του συγκριτικού απαντά μόνο στο ουδέτερο: *multus-a-um/plus/plurimus-a-um*

*Improbus-a-um/ior-ior-ius/impobissimus-a-um*

*Imperitus-a-um/-ior-ior-ius/imperitissimus-a-um*

*Stultus-a-um/stultior-ior-ius/stultissimus-a-um*

*Mollis-is-e/mollior-ior-ius/molissimus-a-um*

*Crudeliter/crudelius/crudelissime*

### ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΤΟΧΩΝ

***Nascentem*(επιθετική ή χρονική): *quae nascebatur***

***Dum nascitur***

### ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΣΕ ΜΕΤΟΧΙΚΗ ΦΡΑΣΗ

***quae imminet***

***imminentia***

### ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΕΣ σε ΠΣ

*qui spem Catilinae mollibus sententiis aluērunt*      ***spes Catilinae mollibus sententiis al(i)ta est ab eis***

### ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΑΝΑΦΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΡ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΑΠΛΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ

*qui aut ea non videant :*

***ut ei aut ea non videant***

*aut ea dissimulent*

***aut (ut ei) ea dissimulent***

***qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur***

***ut is non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, ut is non fateatur***

## ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΥΠΟΘΕΤΙΚΩΝ ΛΟΓΩΝ ΣΤΑ ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ

1. υπόθ. → si + οριστική Σ.Μ. (**pervenerit/ perveniet**)

απόδ. → οριστική ΜΕΛΛ. (**erit x 2**) ανοικτή υπόθεση στο μέλλον

si pervenit .....est (ανοικτή υπόθεση στο παρόν)

si pervenit .....fuit (ανοικτή υπόθεση στο παρελθόν)

si perveniret .....esset (αντίθετο του πραγματικού στο παρόν)

si pervenisset .....fuisset (αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν)

si perveniat .....sit (υπόθεση δυνατή ή πιθανή - απλή σκέψη)

**2 si in hunc animadvertissem, dicerent (αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν)**

si in hunc animadverto, dicunt (ανοικτή υπόθεση στο παρόν)

si in hunc animadverti, dixerunt/ dixere (ανοικτή υπόθεση στο παρελθόν)

si in hunc animadvertam/ animadvertero, dicent (Ανοικτή υπόθεση στο μέλλον)

si in hunc animadverterem, dicerent (αντίθετο του πραγματικού στο παρόν)

si in hunc animadvertam, dicant (υπόθεση δυνατή ή πιθανή- απλή σκέψη)

## Σύμπτυξη προτάσεων σε μετοχική φράση

qui spem Catilinae mollibus sententiis aluèrunt coniurationemque nascentem non credendo confirmavèrunt;

**qui spe Catilinae mollibus sententiis al(i)ta coniurationem nascentem non credendo confirmavèrunt**

## ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

Qui spem Catilinae mollibus sententiis aluèrunt.

**Cicero putat eos spem Catilinae mollibus sententiis aluisse.**

... quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent.

**Cicero dixit patribus eorum auctoritatem secutos multos, non solum improbos verum etiam imperitos, si in illum animadvertisset, crudeliter et regie id factum esse dicere.**

## ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΕ ΕΥΘΥ(παραδείγματα)

... crudeliter et regie id factum esse dicerent.

**crudeliter et regie id factum est.**

Nunc intellego, si iste in Manliana castra pervenerit, quo intendit, neminem tam stultum fore, qui non videat coniurationem esse factam, neminem tam improbum, qui non fateatur.

**Si iste in Manliana castra pervenerit (οριστική ΣΜ), quo intendit, nemo tam stultus erit, qui non videat coniurationem esse factam, nemo tam improbus, qui non fateatur.**

# ΠΙΝΑΚΕΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

| ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ                        |                                                          |            | ΕΠΙΘΕΤΑ                                                               |
|-----------------------------------|----------------------------------------------------------|------------|-----------------------------------------------------------------------|
| Α κλίση                           | Γ κλίση                                                  | Ε κλίση    | Β κλίση                                                               |
| Catilina- ae A<br>sententia- ae θ | ordo- inis A<br>auctoritas- atis θ<br>coniuratio- onis θ | spes- ei θ | imperitus- a- um<br>improbus- a- um<br>multi- ae- a<br>stultus- a- um |
| Β κλίση                           |                                                          |            | Γ' κλίση                                                              |
| castra -orum o                    |                                                          |            | mollis- is- e                                                         |

| ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ | ΑΝΤΩΝΥΜΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ |
|------------|--------------------|
|            | nonnulli -ae -a    |

|                   |                |
|-------------------|----------------|
| hic- haec- hoc    | δεικτ          |
| qui- quae- quod   | αναφορική      |
| is- ea- id        | οριστική       |
| iste- ista- istud | δεικτική       |
| nemo              | αορ ουσιαστική |

## Ρ Η Μ Α Τ Α

|                                                         |               |
|---------------------------------------------------------|---------------|
| confirmo, avi, atum, are                                | 1             |
| dissimulo, avi, atum, are                               | 1             |
| immineo, —, —, imminere                                 | 2             |
| video, vidi, visum, videre                              | 2             |
| fateor, fassus sum, fateri                              | 2 (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) |
| alo, alui, alitum (altum), alere(μτχ μέλλοντα aliturus) | 3             |
| animadverto, -verti, -versum, -vertere                  | 3             |
| credo, credidi, creditum, credere                       | 3             |
| dico, dixi, dictum, dicere                              | 3             |
| intellego, intellexi, intellectum, intellegere          | 3             |
| intendo, intendi, intentum (- tensum, intendere         | 3             |
| nasci, natus sum, nasci" (μετοχή μέλλοντα nasciturus)   | 3 (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) |
| sequor, secutus sum, sequi                              | 3 (ΑΠΟΘΕΤΙΚΟ) |
| pervenio, perveni, perventum, pervenire                 | 4             |
| fio, factus sum, fieri                                  | (ΑΝΩΜΑΛΟ)     |

### ΚΛΙΣΗ ΣΥΝΕΚΕΦΘΡΩΝ

|            |             |           |          |              |  |
|------------|-------------|-----------|----------|--------------|--|
|            |             |           |          |              |  |
| Pluralis   |             |           |          |              |  |
| Nom.       | Manliana    | castra    |          |              |  |
| Gen.       | Manlianorum | castrorum |          |              |  |
| Dat.       | Manlianis   | castris   |          |              |  |
| Acc.       | Manliana    | castra    |          |              |  |
| Voc.       | Manliana    | castra    |          |              |  |
| Abl.       | Manlianis   | castris   |          |              |  |
|            |             |           |          |              |  |
|            |             |           |          |              |  |
| Singularis |             |           |          |              |  |
| Nom.       | hic         | ordo      | mollis   | sententia    |  |
| Gen.       | huius       | ordinis   | mollis   | sententiae   |  |
| Dat.       | huic        | ordini    | molli    | sententiae   |  |
| Acc.       | hunc        | ordinem   | mollem   | sententiam   |  |
| Voc.       | —           | —         | mollis   | sententia    |  |
| Abl.       | hoc         | ordine    | molli    | sententia    |  |
| Pluralis   |             |           |          |              |  |
| Nom.       | hi          | ordines   | molles   | sententiae   |  |
| Gen.       | horum       | ordinum   | mollium  | sententiarum |  |
| Dat.       | his         | ordinibus | mollibus | sententiis   |  |
| Acc.       | hos         | ordines   | molles   | sententias   |  |
| Voc.       | —           | —         | molles   | sententiae   |  |
| Abl.       | his         | ordinibus | mollibus | sententiis   |  |

## ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ:

Εισάγονται: με αναφορικές αντωνυμίες και αναφορικά επιρρήματα.<sup>1</sup>

Εκφέρονται: με οριστική και δηλώνουν το πραγματικό.

με υποτακτική αν: α) υπάρχει πλάγιος λόγος,  
β) για να δηλωθεί το ενδεχόμενο, το δυνατό, οπότε η υποτακτική ονομάζεται δυνητική,  
γ) λόγω έλξης από προηγούμενη υποτακτική,  
δ) για να δηλωθεί το αντίθετο με το πραγματικό, οπότε η υποτακτική ονομάζεται του απραγματοποίητου.

ΠΡΟΣΟΧΗ: στις τρεις (3) πρώτες περιπτώσεις ισχύει κανονικά ο κανόνας της ακολουθίας των χρόνων. Στην περίπτωση (δ) ο χαρακτηρισμός της δευτερεύουσας πρότασης ολοκληρώνεται απλά με την επισήμανση της ύπαρξης υποτακτικής του απραγματοποίητου.

διακρίνονται:

α) **ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ:** διασαφηνίζουν ακριβέστερα κάποιο άλλο όρο μιας πρότασης.

Διακρίνονται σε:

- **προσδιοριστικές** (προσδιορίζουν ονόματα-λέξεις πρότασης),  
πχ neptunus iratus ad oram Aethiopiam urget **beluam** marinam, **quae incolis nocet**

- **προσθετικές:** Προσδιορίζουν ολόκληρο το περιεχόμενο φράσεων ή προτάσεων και εισάγονται με το ουδέτερο των αναφορικών αντωνυμιών

✓ Existimavit se victurum esse, quod accidit (=πίστεψε πως θα νικήσει, πράγμα το οποίο έγινε)

β) **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ-ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ** (έχουν θέση υποκειμένου ή αντικειμένου, κατηγορουμένου, ονοματικού ή επιρρηματικού προσδιορισμού)

πχ

speremus, quae volumus, sed feramus quod acciderit (αντικείμενα)

Quem di diligent, adulescens moritur (υποκείμενο)

γ) επιρρηματικές (αιτιολογικές, συμπερασματικές, υποθετικές, τελικές, παραβολικές, εναντιωματικές, παραχωρητικές), οι οποίες εκφέρονται όπως οι αντίστοιχες δευτερεύουσες προτάσεις.

- ✓ αναφορική τελική πχ Miserunt legatos, qui (ut ei) pacem nuntiarent
- ✓ αναφορική συμπερασματική πχ Nemo tam stultus est, qui (ut is) non videat....
- ✓ αναφορική αιτιολογική: πχ O felices viros puellarum, quibus (quod eis) populus Romanus loco soceri fuit
- ✓ Αναφορικές υποθετικές Πχ Quamcumque (si quamcumque) fortunam acceperit, aliquid ex illa memorabile efficiet (39).
- ✓ Αναφορικές εναντιωματικές -παραχωρητικές πχ Athenienses, qui (= cum ei) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt

<sup>1</sup> Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα στην αρχή περιόδου και ημιπεριόδου μπορεί να εισάγουν κύρια πρόταση, αν δεν υπάρχει άλλη κύρια στην περίοδο που εντάσσονται

## ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΡΗΜΑΤΩΝ

**sunt:** sunl, erant, erunt, fuerunt (fuere), fuerant, fuerint.

**imminent:** imminent, imminebant, imminebunt, —, —, —.

**videant:** videant, viderent, visuri sint, viderint, vidissent.

**vident:** vident, videbant, videbunt, viderunt (videre), viderant, viderint

**dissimulent:** dissimulent, dissimularent, dissimulaturi sint, dissimulaverint+dissimularint, dissimulavissentl + dissimulassent.

**aluerunt:** alunt, alebant, alent, aluerunt (aluere), aluerant, aluerint,

**nascentem:** nascentem, nasciluram, nalam.

**confirmaverunt:** confirmant, confirmabant, confirmabunt, confirmaverunt (confirmavere), confirmaverant, confirmaverint.

**secuti:** sequentes, secuturi, secuti.

**animadvertissem:** animadvertam, animadverterem, animadversurus sim, animadverterim, animadvertissem.

**factum esse:** fieri, factum iri, factum esse, factum fore.

**dicerent:** dicant, dicerent, dicturi sinl, dixerint, dixissent.

**intellego:** intellego, intellegebam, intellegam, intellexi, intellexeram, intellexero.

**pervenerit:** perveniat, perveniret, perventurus sii, pervenerit, pervenisset

**intendit:** intendit, intendebat, intendet, intendit, intenderat, intenderit.

**fore:** esse, fore (fulurum esse), fuisse.

**videat:** videat, videret, visurus sit, viderit, vidisset.

**factam esse:** fieri, factum iri, factam esse, factam fore.

**fateatur:** faleatur, fateretur, fassurus sit, fassus sit, fassus esset.

### ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1) Να αντικαταστήσετε τις αναφορικές(επιθετικές) μετοχές με αναφορικές προτάσεις

Postea Alpes Italiam ab Gallia seiungentes cum elephantis transit

Equites occurrentes hostibus multos interfecerunt

Bovum mugitus ex spelunca auditus Herculem convertit

2)Αντικαταστήστε τις απλές επιρρηματικές με τις αντίστοιχες αναφορικές

Tantus furor omnes invaserat, ut pugnare cuperent

Scipionis filiae, quia illis nihil reliquerat pater, ex aerario dotem acceperunt

Si quis hoc crederet, erraret

3) Να κλίνετε τους παρακάτω τύπους στις πλάγιες πτώσεις του ίδιου αριθμού:ordine ,  
auctoritatem, mollibus, nascentem, neminem

4) Να μετατρέψετε τον ευθύ λόγο σε πλάγιο από ρήμα εξάρτησης Cicero tradidit....

quorum auctoritātem secūti multi, non solum improbi verum etiam imperīti, si in hunc animadvertissem, crudeliter et regie id factum esse dicerent.

5) Να γίνει ΧΑ στα ρήματα: dissimulent, nascentem, factum esse, intendit, fateatur